Ирина Калбанова
Таня Кръстева

Verte

КЛУБ VERTE

Място за социализация на хора с тежки психични страдания

2026

Съдържание

- Какво е социалната алиенация, която клубът цели да преодолява? ……..……2
- Как средата може да допринесе за социалната алиенация?……..3
- Клубът като възможност за възстановяване на социалните връзки……...4
- Как човек става участник в клуба?……..…..6
- Какво е специфично за работата на специалиста в клуба?……..……..8
- Основни принципи на средата……..……9
- Социална работа и взаимодействие в екипа….11
- Какво представляват отделните клубове?…….11
  - Кино клуб……..…..12
  - Играл ен клуб……13
  - Клуб Градини……..……14
  - Ателие по керамика……..15
- Клиничен пример: от изолацията към собствена инициатива……..…..16
- Вместо финал: какво е важно да помни начинаещият специалист?……..……17
- Използвани източници……..……18

Какво е социалната алиенация, която клубът цели да преодолява?

В работата си на помагащи специалисти, ние често се срещаме със ситуации, в които човекът постепенно престава да участва в общия социален живот. Той може да прекрати образованието си или да завърши училище, след което просто да си остане вкъщи и да прекарва по-голямата част от времето си без да излиза и без да прави нищо, което носи стойност за обществото, да не започне работа, да загуби контактите си с връстници и хора извън семейството. Понякога единствените му отношения са с членовете на семейството, а излизанията му се ограничават до няколко познати места и повтарящи се технически дейности – да напазарува няколко неща от супермаркета, да плати интернета, да придружи близките си в техни собствени ангажименти и пр. Можем да предположим, че той не общува, защото изпитва тревожност; че не излиза, защото се страхува; че не работи, защото няма достатъчно умения или мотивация. Подобни обяснения понякога съдържат важни констатации, но не са достатъчни, за да разберем цялостната ситуация. И да е вярно, че такива хора имат вътрешни затруднения да организират за себе си отношения в света, остава въпросът какво обществото може да им предложи, за да им даде възможност да излязат от изолацията.

За да разберем социалната алиенация, трябва да разгледаме не само какво се случва с човека, но и какво се случва с неговите отношения със света. В подхода на Жан Ури и Феликс Гатари се прави разграничение между психичната алиенация и социалната алиенация или отчуждение. Ури и Гатари, следвайки и Франсоа Тоскайес, стъпват на разбирането, че човешкото страдание и психичното заболяване не могат да се разглеждат изолирано от обществените структури. Човек може да живее в голям град, да има достъп до интернет, да посещава магазини и да разполага с жилище, но въпреки това да остане в значителна степен извън социалния живот. Физическото съществуване сред други хора не означава непременно присъствие в полето на социалното.

Как средата може да допринесе за социалната алиенация?

При все, че сама по себе си не е причина, социалната среда може както да има терапевтични ефекти, така и да бъде предпоставка за разболяване. За един млад човек например, завършването на училище обикновено означава начало на нов етап: работа, продължаване на образованието, нови познанства, самостоятелно планиране и постепенно изграждане на самостоятелен живот. За младеж в психично страдание този преход може да се окаже особено труден или неприложим към неговото субективно състояние.
Училището в по-голяма или по-малка степен предоставя определена структура на ежедневието, и поради това установената структура на живота на един младеж в психично страдание може постепенно да се разпадне след завършване на училище.

Хората с тежки психични страдания често не съумяват спонтанно да си създадат социални контакти и ангажименти. Тогава е необходимо такива да им бъдат предложени отвън. Ако това не се случи, може да възникне затворен кръг. Колкото по-малко са възможностите за участие, предложени от средата, толкова по-малко са поводите за среща и общуване, което постепенно води до тежка социална изолация. При продължителна изолация дори едно обикновено действие — да излезеш от дома си, да отидеш на ново място или да бъдеш сред други хора — може да се превърне в значително предизвикателство. Ако такива хора не бъдат идентифицирани своевременно от околните и не им бъдат предложени възможности за включване в различни форми на социален живот, е малко вероятно те спонтанно да си създадат такива. Това поставя въпроса как средата може да им помогне да се включат или не. Фактът на тежкото психично страдание ни показва, че общуването не е даденост. Създаването на среда, в която човек може да общува, има условия, а не идва от само себе си.

Клубът като възможност за възстановяване на социалните връзки

И така, какво предлагаме на човека, когато обичайните социални пространства не са достъпни за него или не му позволяват да намери собствено място?
В подхода на Център Верте клубът е специфично пространство за социализация. Клубът не е просто място, където хората се събират, за да прекарват свободното си време. Той може да предложи нещо от порядъка на изгубената структура на всекидневието – повтарящата се възможност човек да напуска дома си, да отива на определено място и да бъде с други хора около посредничеството на определена дейност. Клубът е място, където ходим.
За да функционира като такава отворена възможност и притегателно място за хората в тежка социална изолация, клубът трябва да изпълнява определени условия.

1) Да работи по предварително установен седмичен график. Всеки клуб и ателие си имат свой ден и час, както и повтарящите се активности извън графика имат своята регулярност – веднъж на два месеца ходим да се храним навън и на разходка, веднъж годишно има Коледно парти, и т.н. Графикът разделя и разпределя всекидневието, което иначе остава недиференцирано за човека в дълбока изолация от света.
2) Да има твърда рамка. Графикът осигурява рамка, в която могат да възникват различни преживявания, разговори и инициативи. Рамката трябва да е неизменна, защото тъкмо тя поддържа възможността да се излезе от вкъщи и да се присъства другаде, навън. Много често нарушаването на рамката води до разклащания в психичното състояние на посетителите на клуба. Не бива да отстъпваме от рамката, заради свои вътрешни съпротиви.
3) Свобода на съдържанието. За разлика от рамката, съдържанието на клуба е нещо, в което до определена степен има творчество и свобода. Както отбелязахме, конкретната дейност играе ролята на посредник в общуването. В кино клуба такова опосредстване правят филмите, в „игралния" клуб – настолните игри, в ателието по керамика – изработваните творби, а в клуб „градини" – това е присъствието на земята, растенията и сечивата.

Оттам нататък целим да постигаме максимална автентичност в преживяването. При все че имаме обща насока за това какво ще правим по време на всяка среща, н.пр. ще гледаме филм или ще почистваме градината, това не е на всяка цена и ние не настояваме то да се случи по точно определен начин. Отвъд общата насока не изискваме конкретни неща за постигане – н.пр. че днес трябва да довършим мозайката или да изчистим цялата градина, или че като сме започнали миналия път да играем Монополи сега трябва да го довършим, или че като сме започнали един сериал трябва да го изгледаме до края.

Участниците са свободни да изобретяват свои дейности – н.пр. някой ще отвори дискусия за това в кой мол ще ходим идния месец по време на кино прожекцията или пък ще отиде до магазина за чипс, или ще предложи на останалите нова игра или филм, различни от онези, които са били предишния път. Трябва да се подчертае, че не самата дейност е важна, а че тя дава възможност и пространство да бъдем заедно.

4) Автентичност в общуването. Не заемаме директивна позиция в общуването, не казваме какво и как трябва да се направи, а напротив, задаваме въпроси, с които приканваме участниците към активност: „Какво ви се прави днес?", „Кой филм искате да гледате днес?", „Коя игра си избирате?", „Кой какво си избира да прави – кой ще събира листа, кой ще мете, кой ще разгръща и изнася чувалите?" и т.н.

Много е важно да не даваме препоръки и съвети, а приемаме онова, което идва от другия. Не искаме посетителите да правят неща, които според нас са важни, а ги оставяме те да покажат кое е важно за тях. Не привнасяме нищо от себе си, освен желанието си да бъдем там.

Как човек става участник в клуба?

Процесът на социална изолация не протича еднакво при всички хора. Трябва да отбележим също, че има специфични разлики в субективната тенденция на социална изолация – докато за определени хора достъпът до социалната връзка е напълно отрязан по причини на тяхната психична организация, други предпочитат да останат на разстояние от социалните взаимоотношения. В практиката си работим случай по случай.

Общото обаче е, че да започнем, първо трябва да посадим доверие в себе си. При хората в толкова тежко страдание желанието за общуване трябва да дойде отвън, т.е. от нас. Ние сме тези, които трябва да искат да си прекарват време заедно с тях, да си говорят с тях, но не непременно, дори да бъдат приятели с тях в известен смисъл. Само на цената на тази специфична нагласа у специалиста може да се учреди доверителна връзка, върху която да стъпи бъдещата работа.

След като доверието е посадено, можем да преминем към предварителна работа под формата на индивидуални консултации с човека или с неговите близки. Някои хора имат нужда от много дълъг период, в който да разговарят само с психолога под формата на индивидуални срещи, преди да се включат в клуба – месец, два, три, а други скоро след първата ни среща проявяват желание да опитат клуба.

Понякога, ако самият човек е затворен вкъщи и не може да дойде да разговаря с нас, каним неговите близки да направят това – с единственото условие той или тя да знае, че те ще дойдат и ще говорят за него или нея. Тогава, докато практикуваме известно време това говорене, обикновено в даден момент самият човек идва на свой ред да се срещне с нас. Усилието да се облича в думи онова, което не е очевидно, но в което семейството живее всеки ден, променя нещо в семейната среда, оказва благоприятно въздействие върху човека и му дава пространство и възможност да се активизира.

Дали за да провери лично за какво си говорим и да допълни и коригира, или поради това че близките му най-сетне са придобили сили и кураж да го мотивират и доведат, но обикновено такива предварителни срещи дават резултат. Трудността е да убедим близките в смисъла да се говори – „Но защо ние, ние нямаме нужда, той или тя трябва да дойде, а не ние, но той или тя не излиза от вкъщи и само лежи" и т.н.

Важно е по време на предварителната работа да установим доверие и с близките на човека в психично страдание. Дори и да предпочитат да останат на разстояние, те трябва да имат доверие в нас и в работата ни. В противен случай рано или късно те ще спрат например да напомнят на човека, че е време да излиза от вкъщи за клуб, или ще спрат да го водят до клуба, ако не може да се придвижва сам или ще спрат да плащат месечната му такса, и пр., и накрая работата ще бъде прекъсната.

След предварителните срещи трябва да преценим дали човекът е приел да влезе в доверителната връзка, на която единствено ще почива бъдещата работа – дали е приел нашето желание да си общуваме и дали и в него се е посадило такова.

Каним всеки, който даде знак за това да пробва клуба. Разказваме програмата по дни, какво се случва в различните клубове и ателиета, развеждаме човека из мястото, показваме му неща – изработените в ателието мозайки, настолните игри и всичко, което принадлежи на мястото, и говорим за това. Накрая го приканваме да си избере в кое ателие или клуб иска да гостува, за да си създаде собствена представа. Едва чак след като гостува веднъж или няколко пъти човек решава дали да остане.

Всеки избира как ще продължи. Важно е да има избор. Измежду всички клубове и ателиета в програмата всеки избира в кои да участва. Има хора, които не могат да направят такъв избор или не могат нищо да изпуснат – те идват на всичко всеки ден. Има други, които избират едно или две неща. Изборът е нещо, което ни субективира.

Какво е специфично за работата на специалиста в клуба?

Когато се срещаме с човек, който не излиза от дома си, не общува или изглежда напълно затворен в собствения си свят, е разбираемо да търсим начини да го включим в някаква социална среда. Можем да искаме той да започне да говори, да участва в група, да придобие умения, да се научи да се придвижва самостоятелно или да си намери работа.

Тези цели са важни, но ако ги поставим в центъра, рискуваме неволно да превърнем общуването в поредица от изисквания. Човекът трябва да говори, трябва да участва, трябва да напредва. Така пространството, което предлагаме, може да стане застрашаващо, защото има определени очаквания и критерии.

Подходът на Център Верте изхожда от друга отправна точка. Преди да поставим въпроса какво трябва да постигне човекът, можем да се запитаме какви условия са необходими, за да се появи възможността той да участва в социални взаимоотношения. Това предполага няколко важни промени в професионалната нагласа.

Първо, не приемаме липсата на видима активност като достатъчно обяснение за човека. Мълчанието, стоенето настрани или отказът от предложена дейност са наблюдаеми поведения, но сами по себе си не ни казват какво преживява човекът, какво го интересува и какви форми на участие са възможни за него.

Второ, не поставяме общуването в зависимост от задължителното говорене. Човек може да присъства в общо пространство, да следи случващото се, да наблюдава другите или да се занимава със собствена дейност, без да участва непосредствено в разговор.

Трето, предлагаме възможности, вместо да предписваме „добри" и „подходящи" начини за участие. Един човек може да предпочита настолни игри, друг — филми, трети — работа с ръцете. Някой може да иска да участва във всички дейности, а друг да посещава клуба по-рядко, но регулярно. Начинът на включване може да се променя във времето.

Четвърто, разглеждаме средата като част от работата. Не е достатъчно да очакваме промяна единствено от човека. Необходимо е да помислим как организираме пространството, как го посрещаме, какви дейности предлагаме, как се отнасяме към инициативата му и дали оставяме достатъчно място за неговите решения.

Тези принципи не отменят необходимостта от индивидуална терапия, психиатрична помощ или други форми на подкрепа, когато те са нужни. Те очертават различна задача: създаването на самите условия за социално участие.

Основни принципи на средата

1) Гостоприемство

Необходимо е средата да посреща добре човека, който ще дойде. Най-малките жестове са важни – помещението да е уютно, да има произведения на изкуството, да е поддържано, светлините да са включени, когато клубът приема посетители – ако някой пристигне по-рано и е тъмно, може да го приеме за знак, че клубът не работи, и да се върне; или дори кошчетата да са изхвърлени и да са с нови пликове; също така да няма хетерогенни предмети на места, в които не се очакват – веро на мивката в банята или обелки от банани в кошчето в тоалетната – това може да смути всеки!

Важно е да отбележим, че макар и привидно затворени в свой свят или заемащи дистанция, хората в психични страдания притежават повишена чувствителност към околната среда.

2) Такт и учтивост

Специалистите трябва да останат спокойни и без излишен афект – интонацията, мимиката, прозодията, спокойната поза на тялото са важни. Не трябва да говорим прекалено много, нито прекалено малко. Тишината също има място. Не трябва да задаваме въпроси от любопитство. Не трябва да искаме човек на всяка цена да ни отговори или да се включи – най-малкото може да не е в състояние да направи това. Трябва да държим сметка за прекъсванията и подхващанията наново в процеса. Трябва да сме в режим на благосклонно очакване към другия. В същото време трябва да сме готови да прекъснем или да ограничим дадени поведения или процеси, ако са неблагоприятни.

3) Хетерогенност и липса на йерархия

Не подбираме посетителите по формални критерии, н.пр. диагноза, наличие на ТЕЛК и др. Единственият критерий е възможността за влизане в доверителна връзка и участие в клуба. Няма йерархия в смисъла специалистът да е с водеща роля или да заема ръководни функции като инструктор. Единствената йерархизация произтича от доверителната връзка и субективния избор – един човек ще обича да си говори повече с един специалист, друг – с друг.

4) Клубът като място

Не всяка сграда е място. Мястото се изгражда от отношението към него и от регулярното му обитаване. Също така там можеш да бъдеш или да присъстваш. Стремим се да създаваме преживяване на това да бъдем заедно. То включва автентично присъствие на всеки един. Присъствие, а не непременно говорене – да говориш на другия, или да искаш на всяка цена да ти говори. Има хора, които присъстват чрез жеста – някой може да не говори през цялото време, но да стане и да налее вода в каната, или да пусне музика от компютъра например.

Накрая на всеки клуб всеки участник пуска монета от едно ерво в специална кутия като знак че е бил тук днес. Кутията е на посетителите на клуба и те ползват събраните пари за свои неща – купуват си чипс, плащат си абонамента за стрийминг платформата и пр.

5) Споделянето

Участниците могат да носят или да показват неща, които са важни за тях. Например те могат да пускат свои любими песни на компютъра или да ни покажат видеа в интернет с новини за любимите им игри, или ако са изработили нещо вкъщи (единият от участниците има проект за собствена видео игра и рисува модели на расите и единиците в играта, друга участничка рисува картини с акрилни бои и т.н.) – да го донесат и да го покажат. Това има отношение към възможността да можеш да бъдеш в социалното пространство.

Социална работа и взаимодействие в екипа

Работата в клуба се допълва от социална подкрепа. Психичното страдание може да затрудни не само общуването, но и справянето с конкретни ситуации извън клуба. Ролята на социалния работник е да подпомага човека и неговите близки при ориентирането в тези ситуации, включително при контакти с институции и достъп до права и подкрепа. Важно е помощта да бъде съобразена с възможностите на човека, без специалистът да поема вместо него действия, които той може да извърши сам.

Участието на социалния работник в клубните занимания дава възможност да се опознае човекът в обща дейност, а не само в рамките на индивидуална среща. Наблюденията върху начина, по който той избира, общува и поема инициатива, са важни за съгласуването на психологическата и социалната подкрепа.

В Център Верте психолозите и социалният работник провеждат ежеседмични екипни обсъждания с продължителност един астрономически час. В тях се споделят наблюдения, обсъждат се клинични въпроси и се съгласуват подходите към отделните участници. Тези срещи дават възможност и на социалния работник да задълбочава разбирането си за спецификата на психичните страдания.

Външната професионална супервизия допълва екипните обсъждания. Тя предоставя пространство за осмисляне на трудностите, на позицията на специалиста и на възможните подходи в работата. При организиране на подобен клуб е важно да се предвиди време както за пряката работа с участниците и близките им, така и за екипни срещи и супервизия.

Какво представляват отделните клубове?

Срещите на отделните клубове се провеждат всяка седмица от понеделник до петък в определени часове по график, в групи от 2 до 10 участници. Кино клубът, ателието по керамика (мозайки) и клуб „Градини" са с продължителност един час, а „Игралният" клуб — час и половина. Клубовете и ателиетата се водят само от клинични психолози и психотерапевти с преминат личен опит в школата. Допускат се неформирани специалисти, но в сътрудничество с водещия специалист.

КИНО КЛУБ

Рамката е следната. Клубът се състои два пъти седмично по един час. В началото посетителите оправят стаята – подреждат столовете в два реда, с лице към стената; монтират техниката за прожектиране, дърпат пердетата. Важно е да се отбележи, че последното има доброволен и спонтанен характер. Специалистът не иска от посетителите да го правят.

Кино клубът е организиран около присъствието заедно и споделянето. Също и около функцията.

Включва избор и гледане на филм или сериал/сериали и възможност за коментиране на филма/сериала. Срещата започва с кратко представяне на филма или сериала, който ще се гледа. Той се избира с гласуване. Всеки може да предложи нещо, което го интересува, да разкаже накратко за него и да го сподели с групата. Не е необходимо представянето да бъде подробно или предварително подготвено и позволява личното индивидуалността да намери място в общата дейност.

Гледането създава общо преживяване, към което всеки може да се отнесе по различен начин. Ако някой не иска да гледа, не е длъжен, но условието е да не смущава преживяването в клуба. Например може да си гледа нещо на телефона, но без звук. Съществено е да има място за всеки. При коментирането различните впечатления на участниците могат да бъдат и възможност всеки да се срещне с чуждата гледна точка или начин на изказване за същото нещо.

Накрая има възможност за споделяне на видео материал, който е значим за някой от участниците. Водещите подпомагат участниците да останат съсредоточени и да намерят свои начини на изразяване.

В клуба могат да се включват гости, които да споделят гледането на филми или сериали. Така се появява възможност за среща с нов събеседник около вече позната дейност.

Особено съществена възможност е преминаването от гледане и обсъждане към споделяне и представяне на кратък видео материал, който вълнува даден участник. По този начин кино клубът допуска движение между няколко позиции: зрител, събеседник и човек, който представя и запознава другите с дадено видео. Задача на водещия е да подкрепя тези възможности според контекста.

ИГРАЛЕН КЛУБ

Игралният клуб е организиран около редуването и партнирането. Провежда се веднъж седмично, с продължителност един час и половина, и между 3 и 10 участници. Играта е повод хората да бъдат заедно, да споделят преживяване, да работят за обща цел и да заемат собствена роля, докато водещите показват и партнират.

В началото се предлага избор между настолни игри, макети, конструктори и пъзели. Възможни са също и други занимания, предложени от участниците. Този избор позволява да се намери конкретна форма на участие в конкретната среща.

Някои игри изискват непосредствено взаимодействие и редуване на ходове (настолните игри), докато други предлагат работа по отделен елемент, който по-късно става част от общ резултат (кооперативните игри, пъзелите, 3D пъзелите, металните конструктори и др.). Така клубът предоставя различни възможности за интеракция, сътрудничество или самостоятелна работа.

При настолните игри действието се организира чрез правила и последователност, насърчавайки участниците да следят чий ред е, да предприемат ход и отговарят на действията на другите. Това създава конкретна ситуация на взаимност: моето действие има място в общ процес, в който участват и останалите. Пъзелите и конструкторите позволяват взаимодействие около изработването или сглобяването на общ обект. Това са възможности за разпределяне на участието, които се договарят в самата група. Изчакването и редуването могат да породят различни реакции.

Водещите съобразяват избора и сложността на заниманието и помагат при напрежение. Целта е да се запази възможността за участие и партньорство.

КЛУБ ГРАДИНИ

Клубът е организиран около преживяването и усещанията, работата с ръце и възможността да въздействаме върху средата. Срещите се провеждат веднъж седмично, с продължителност 1 час, между 3 и 10 участници. Водещо е постоянството на действията. Градината е мястото, което събира участниците, а водещият подпомага организацията. Важно е и че се включва движението на тялото в пространството и боравенето с оръдия на труда.

Започва с избор какво да бъде направено и работата се организира според състоянието на градината и инициативата на участниците. Първо се оглежда какво е налично и какво се е променило, след това се обсъжда към коя част да се насочи вниманието. Включва грижа за растенията, работа с почвата, засаждане, поливане, почистване. Важен е преходът от наблюдение към решение и действие: участниците имат възможност да преценят какво е нужно и да видят как техният принос променя общото пространство. Градината допуска както обща работа, така и отделни задачи на разстояние от другите.

Градинарството включва различни сетивни преживявания — допир до почва и растения, наблюдение на цветове и форми, усещане за мирис, влага и температура. Също и забелязване на неща в света – насекомите, които обитават градината например. Всеки може да се насочи към онова, което го интересува и което понася добре. Водещите показват необходимото действие и осигуряват възможност за избор на задача.

Продължението между срещите има значение. Растенията се променят и започнатата работа може да бъде проследена след седмица. Така има повод участникът да се върне към собствено действие, да забележи резултат и да реши какво да направи след това. Търпението и постоянството получават конкретно съдържание чрез грижата за нещо, което се развива във времето. Предвидена е и възможност за гости, които показват нови неща.

АТЕЛИЕ ПО КЕРАМИКА

Ателието по керамика (мозайки) е организирано около усещанията, възприятието, творчеството и формата. Срещите са веднъж седмично, с продължителност един час и между 3 и 10 участници. Фокусът е върху задвижването на способността за творчество и изработването на собствени творби, а водещият подпомага продължаването на процеса, без да прави собствена мозайка. Участниците не изнасят готовите творби от ателието. Те се натрупват и съхраняват там. Разбира се, те могат да решат съдбата им в бъдеще – дали да направят изложба например.

Началото се поставя от празна рамка, представляваща очертано пространство за работа, в което участникът прави свое изображение – прави собствена рисунка на шперплата в рамка. Последващите действия – проектиране, чупене, подреждане, добавяне и премахване, и създаване на произведението от отделни фрагменти, също носят своята стойност.

Подготовката и подбирането на парчетата предоставят възможност за работа с цвят, форма, размер и текстура. Раздробяването на плочките се извършва с подходящи инструменти и ръкавици, като е възможно да се използват и предварително подготвени парчета. Елементите могат да бъдат приближавани, отдалечавани, заменяни или премахвани, а композицията може да се уточнява постепенно, докато участникът намери онази форма, която иска да запази.

Водещият оставя време за тези решения и предлага техническа помощ, когато тя е необходима, и така, че участникът да запази решенията за собствената творба. Работата се извършва в общо пространство и създава поводи за контакт: участниците могат да поискат материал, или да си разменят парченца плочки, да покажат намерено парче, да попитат за инструмент или да предложат помощ. Така съвместната дейност допуска обмен и партньорство, като същевременно оставя място за личните граници и решения.

В ателието има възможност и за разговор и дискусия, но и пространство за мълчание и спокойно присъствие.

Клиничен пример: от изолацията към собствена инициатива

В практиката на ***Център Верте*** има млади хора, които след завършване на училище остават вкъщи за продължителен период от време. Те не работят, нямат собствен доход и не поддържат отношения с връстници.

Д. е млад мъж в подобна ситуация, който в началото на срещите с терапевта не участва в разговора. Той седи сковано, гледа през прозореца, не променя позата на тялото си в продължение на цялата консултация, и не се обръща непосредствено към психолога. Когато все пак иска да отговори на въпрос, се обръща към майка си и казва на нея отговора. Първите срещи протичат в този състав, докато един ден **Д.** е поканен да приеме индивидуална среща.

Д. продължава да е скован, статичен и мълчалив. Вместо да настоява **Д.** да говори непосредствено, терапевтът започва от нещо, което е част от неговия живот — всекидневния му график. **Д.** приема. Така терапевтът започва да пише на лист в колко часа **Д.** става, закусва, играе на игри, обядва, вечеря и пр., а **Д.** изброява. Така много пъти. Постепенно става възможно да се разговаря и за други неща – за интереса му към видеоигрите и чудовищата в тях. Предложението да рисува отваря нова възможност. Първоначално **Д.** рисува плахо в кабинета, но впоследствие започва да рисува вкъщи и създава собствен проект за видеоигра, който постепенно се разраства до стотици рисунки. Оказва се, че **Д.** има талант!

Постепенно **Д.** става по-разговорлив и по-подвижен с тялото си в пространството. Оказва се, че има спомени (малко на брой) за живота си, както и че може да наблюдава отношенията между членовете на семейството си, и между тях и себе си. В клуба поема инициатива – подрежда стаята, за да гледаме филми и монтира техниката. Започва да има собствени искания към останалите – например да започнем клуба навреме и да не закъсняваме, или да пазим тишина във важните моменти от филма, или да пометем пода от разпиления чипс!

Вместо финал: какво е важно да помни начинаещият специалист?

Горният пример не бива да се чете като универсална последователност, която специалистът трябва да повтори при всеки подобен случай. Той показва нещо по-съществено: да не свеждаме човека до видимите му затруднения, а да търсим отправна точка да се свържем с него, чрез неговите интереси. Още – да не целим директно въздействие върху поведението му, а възможност да се отвори пространство за инициатива, която не сме могли да предвидим предварително.

Необходимо е също да помним, че социалната изолация може да съществува едновременно с тежки психични симптоми. Понякога се изисква спешна и специализирана медицинска намеса. Подходът на клуба не замества клиничната оценка и не предполага, че всяко затруднение може да бъде преодоляно чрез общуване.

При работа с човек в социална изолация е полезно да си задаваме няколко въпроса:

Как изглежда всекидневието му?

Има ли занимания, теми или интереси, към които все пак се отнася или практикува?

Какво в средата може да затруднява участието му? Кои от наблюдаваните патологични поведения са по-скоро реакция на средата?

Можем ли да предложим нещо, което да опосредства общуването?

Оставяме ли възможност човекът сам да избере какво да прави и как да участва?

Разпознаваме ли инициативите му, дори когато са малки, необичайни или различни от нашите очаквания?

Тези въпроси не са диагностичен инструмент и не дават готови отговори. Те насочват вниманието към отношенията между човека, средата и самата възможност за включване. Задачата на клуба е да създава възможност за участие на конкретния човек. Трябва също да се разбере, че социалната връзка не се определя от набор от правила за поведение. Необходимо е да останем отворени и сензитивни към индивидуалното у всеки един.

Използвани източници

- *Oury, J., Le Collectif : le séminaire de Sainte-Anne, éditions du Scarabée, 1986, rééd. Champ social éditions, Nîmes, 2005*

- *PHILIBERT, Nicolas (réal.). La Moindre des choses (film documentaire). France : Les Films d'Ici / La Sept Cinéma, 1996 (sortie 1997), 105 min.*

- *BARRÈRE, Igor (réal.). La Borde ou le droit à la folie (documentaire télévisé). Prod. Igor Barrère, Étienne Lalou et Pierre Desgraupes. Paris : TF1 / Bry-sur-Marne : INA, 1977, 63 min.*

- *PAIN, François (réal.), SIVADON, Danielle et POLACK, Jean-Claude (aut.). François Tosquelles : une politique de la folie (film documentaire). Prod. Pierre Devert (Anabase Productions) / La Sept / FR3-Toulouse. France, 1989 (diff. 1990), 54 min.*

Дружество Знание
ул. Владайска, № 36, 1606 София

https://www.znanie-bg.org/

Сдружение "Дружество Знание"

@znaniengo

Проект "Център Верте - продължи напред!" е финансиран по програма "Социални иновации" на Столична община

СОА26-ДГ55-395, 2026 г.